

Петренко А.М.
(наук. кер. – канд. філос. наук Руденко І.М.)
студент IV курсу експлуатаційного відділення
Полтавського коледжу нафти і газу
Полтавського національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка

Проблеми та перспективи розбудови правової держави в Україні

Нині Україна прагне увійти та зайняти гідне місце у європейському та світовому співтовариствах. Неодмінними умовами цього є економічна, політична, культурна та власне правова інтеграція. Відповідно до статті 1 Конституції, Україна є суверенною, незалежною, демократичною, соціальною та правовою державою. Однак реалії сьогодення вказують, що визначення нашої країни як правової держави має декларативний характер. На думку науковця М.В. Кравчука, правова держава є істотно новим етапом у формуванні й розвитку державності. Її неможливо проголосити. Становлення правової держави слід пов'язувати з реформуванням економічних, політичних, державних і правових інститутів, із суттєвою зміною характеру взаємовідносин між громадянським суспільством, державою та особистістю [3]. Правовою є така суверенна держава, у якій юридичним механізмом забезпечується реалізація конституційних прав і свобод людини. Вона базується на певних принципах, серед яких чільне місце відводиться верховенству права, поділу влади на три гілки, забезпеченню прав і свобод громадянина, законності, формуванню високої правової культури.

Метою статті є висвітлення проблем та окреслення перспектив становлення правової держави в Україні.

Розбудова правової держави передбачає створення умов для реального панування закону у всіх сферах соціального життя. У цьому відношенні, істотна роль належить принципу верховенства права, що є одним із найпрогресивніших досягнень в історії людства у сфері регулювання суспільних взаємовідносин. Згідно із закріпленим у Конституції України принципом верховенства права в основу законотворчої діяльності мають бути покладені суспільно визнані принципи рівності, справедливості, гуманізму, пріоритету особи та громадянина перед державою, забезпечення вільного користування кожним індивідом правами

та свободами, їх захист від будь-яких посягань з боку інших громадян, юридичних осіб, державних органів і посадових осіб. Верховенство права характеризується визначальною роллю нормативно-правових актів у діяльності державних, політичних, економічних, культурних та інших інститутів країни, а також їх фундаментальністю по відношенню до регуляторів суспільних відносин – моралі, звичаїв, традицій тощо.

Однією із найголовніших проблем, які постають на шляху реалізації принципу верховенства права та вказують на суперечність реальних процесів з очікуваними результатами розбудови правової держави, є питання щодо здійснення захисту прав людини та громадянина. З цього приводу вчений В.Я. Тацій відзначає: «Процеси, які відбуваються в нашій державі, свідчать про необхідність подальшого реформування законодавства в контексті визначеного міжнародним правом і Конституцією України належного рівня забезпечення прав людини як необхідної умови функціонування Української держави» [5, с. 7]. Погоджуючись із міркуваннями науковця, вважаємо за необхідне наголосити на тому, що від вирішення проблем, пов'язаних з реалізацією прав людини в Україні на пряму залежить її становлення як правової держави.

Визначальним принципом правової держави є поділ влади, котрий має стати на заваді появи таких феноменів як всевладдя і диктатура. У зв'язку з цим, важливим завданням, яке постає перед сучасними вченими та політичними діячами, є переконання правлячої верхівки у відсутності потреби створювати такі органи, котрі б виконували роль керівної інстанції як по відношенню до державної влади загалом, так і по відношенню до її громадян. До того ж питання узурпації влади суперечить демократичним цінностям нашої країни, згідно з якими суб'єктом визначення напрямів розвитку державної влади, її основних цілей та завдань є український народ. Характеризуючи практику функціонування сучасних правових держав, слід підкреслити, що державна влада є складною системою, котру утворюють три потужні механізми. Їх становлення пов'язано з трьома основними гілками влади, збалансована та ефективна діяльність яких здатна забезпечити розвиток держави та соціуму.

На нашу думку, гармонійна робота органів державної влади України не може бути досягнута без прийняття базових конституційних законів, у яких будуть конкретизовані повноваження кожного державного органу влади. При цьому істотного значення має бути надано реформуванню виконавчої влади шляхом здійснення адміністративної реформи та внесення змін до судової системи.

Як відзначав науковець В.Б. Авер'янов, адміністративна реформа має передбачати ґрунтовне переосмислення усього механізму виконавчої влади й державного адміністрування. «Прагнення радикально змінити стару ідеологію шляхом запровадження нової – людиноцентристської – основне завдання та єдиний можливий шлях реального запровадження принципу верховенства права у сфері виконавчої влади» [1, с. 73]. Така зміна державної ідеології може відбутися за умови надання виконавчою владою адміністративних послуг, що повніше відповідає ідеології служіння держави інтересам людини.

Поряд із адміністративною реформою, істотного значення набуває судова реформа. Суть останньої зводиться до забезпечення неупередженого захисту прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб. При цьому судді у своїй діяльності мають керуватися не особистими меркантильними інтересами та «побажаннями» можновладців, а нормами закону. Лише за таким умов суди зможуть повернути втрачену довіру громадян. Паралельно з ліквідацією недоліків і приведенням судової системи у відповідність до норм Конституції необхідне посилення значущості й самостійності органів, що відіграють стрижневу роль у питаннях суддівської кар'єри та відповідальності (Вища рада юстиції, Вища кваліфікаційна комісія суддів України) [4].

Ще однією важливою умовою розбудови правової держави є формування у громадян високого рівня правової культури, що передбачає засвоєння ними глибоких знань про права та свободи, про роль законодавчих актів у житті суспільства, становлення навичок застосування норм права у конкретних ситуаціях, забезпечення внутрішньої готовності до дотримання правових приписів і конкретних вимог правомірної поведінки [2]. Соціологічні дослідження засвідчують низький рівень правової культури, що пов'язується з розхитуванням традиційних для українського суспільства норм моралі. Недостатня соціальна

захищеність більшості населення, незадовільні побутові умови, матеріальні труднощі підштовхують молодь шукати способи вирішення соціальних проблем через асоціальну поведінку. Нестійкість суспільства в цілому, недосконалість законодавчої бази також викликають складнощі на шляху формування правової культури. Приклади європейських демократичних країн засвідчують, що побудувати правову державу без міцного теоретичного підґрунтя неможливо. У зв'язку з цим необхідно вдатися до організації правового виховання, спрямованого на формування у громадян правової свідомості.

Підсумовуючи, можемо дійти висновку, що наукове осмислення процесу розбудови правової держави в Україні має перспективний характер, оскільки мова йде не про ті принципи правової держави, котрі втілено в життя, а лише про те, як вони можуть і мають забезпечуватись, що необхідно для того, аби реалізувалася дана теоретична модель. Звичайно, Україна вже зробила відповідні кроки на шляху розбудови правової держави. Спостерігаються зрушення в оцінці прав і свобод людини, в їх конституційно-правовому закріпленні, визначено шляхи їх реалізації, та сформовано відповідні правові механізми. Про це свідчить і той факт, що Україна визнала юрисдикцію європейських інститутів захисту прав і свобод людини. Однак без ефективної співпраці усіх гілок влади, без чіткого дотримання ними не лише законодавчих норм, але й моральних принципів Україна не зможе стати на шлях утвердження принципів правової держави, що стали звичними нормами життя у європейських країнах.

Список використаних джерел

1. Авер'янов В.Б. Принцип верховенства права у сфері виконавчої влади: питання теорії та практика реалізації / В.Б. Авер'янов // Право України. – 2010. – № 3. – С. 72-79.
2. Головченко В.В. Правові засади виховання та захисту прав дитини / В.В. Головченко // Право України. – 2008. – № 5. – С. 88-91.
3. Кравчук М.В. Теорія держави права (опорні конспекти): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М.В. Кравчук. – Вид. 3-є, переробл. й доповн. – Тернопіль: ТзОВ “Терно-граф”, 2013. – 608 с.

4. Притика Д.М. Створення науково обґрунтованої системи правосуддя в Україні – головна мета судової реформи / Д.М. Притика // Право України. – 2009. – № 12. – С. 71-84.
5. Тацій В.Я. Людина і правова держава: проблеми взаємовідносин і взаємодії / В.Я. Тацій // Вісник Академії правових наук України. – 2008. – № 2 (53). – С. 3-12.